

Dobré dopoledne, vážené dámy, vážení pánové,

nejprve bych se Vám rád představil, jmenuji se Roman Lupoměský a jsem pracující v neziskové organizaci Neslyšící bez naděje, o. s. Rád bych řekl pár slov v úvodu našeho semináře „Forum neslyšících 2010“ v Praze, na kterém Vás srdečně vítám a děkuji všem hostům ze státní správy a různých firem, kteří podporovali nejen zábavné či kulturní akce, ale také chtějí, aby proběhl dialog vztahující se k našemu důležitému tématu semináře, a to je „Hledání svobody a odpovědnosti“ v souvislosti s Úmluvou OSN o klíčových právech osob se zdravotním postižením, zvláště neslyšících. Na toto téma se bude nyní otevřeně diskutovat z nejrůznějších pohledů, především ve třech oblastech:

Za prvé: Hledání svobody a odpovědnosti v politice a její vliv na menšiny včetně neslyšící komunity v rozvinutých či rozvojových zemích

Je důležité, aby probíhal otevřený dialog týkající se univerzálního zákona podle Úmluvy, dialog o lidských právech v souvislosti s neslyšícími občany mezi opozičními stranami politického vedení – to se týká především zemí, kterým je poskytována rozvojová pomoc. Na druhé straně političtí zástupci občanů včetně sluchově postižených musí přijímat odpovědnost za jednání a musí mezi nimi probíhat vzájemný dialog o této problematice. Proto jsem často zdůrazňoval, že v některých státech včetně rozvojových nenastal v této otázce ještě obrat k lepšímu.

Za druhé: Hledání svobody a odpovědnosti v oblasti školství

Tento seminář se bude zabývat obsáhlejšími otázkami, zejména školského zákona, na který se zaměřuje oblast speciálního vzdělávání a odpovídající programy, a to v souvislosti se současným zákonem o komunikačních systémech osob neslyšících a hluchoslepých, jejich komunikačních prostředků. Proto by se měla řešit i otázka, zda ve školách neslyšících mají také právo zvolit jako předmět znakový jazyk, či nikoliv. Víme, že svobodné rozhodování a demokracie v Česku nemohou toto ovlivňovat – u nás i v ostatních státech je vzdělávací program výuky znakového jazyka sice přínosem, ale stále se vyučuje jen jako dobrovolný předmět. Znakový jazyk je přirozený, ale i izolovaný jazyk v multikulturním prostředí. Také mezi pedagogy (v minulosti, ale možná i v současnosti) nemá širší zapojení výuky znakového jazyka do školských osnov důvěru. Pokud ano, proč tomu tak je? A co by se dalo efektivně udělat pro zlepšení vzdělávacích programů pro neslyšící? Které komunikační prostředky by nejvíce vyhovovaly neslyšícím dětem a jak by měla vypadat taková metoda výuky? A proč mnoho neslyšících dětí stále zůstává negramotných, častěji než většina populace, a nejsou schopny mít komplexní kvalitní vzdělání?

Za třetí: Hledání svobody a odpovědnosti v sociální oblasti

V současnosti vidíme, že se situace v této oblasti lepší, sociální služby pro neslyšící jsou nabízeny a poskytovány mnohem více než dříve. Ale naopak, kvůli hospodářské krizi je pro neslyšící nízká nabídka na trhu práce. Je možné, že situaci těchto lidí by zlepšilo odstraňování jejich komunikačních bariér. Dochází dokonce i k diskriminaci neslyšících ve srovnání tzv. zdravými lidmi. Proto o tomto tématu raději diskutujeme. Existuje vůbec nějaký důvod k diskriminaci? Opravdu by neslyšící nemohli uplatnit své schopnosti nebo by nezvládli svoji práci?

Vážené dámy, vážení panové,

v současné době jsem měl zkušenost s rozvojovou pomocí neslyšícím v balkánských zemích včetně Srbska a Kosova, a proto jsem měl celou řadu mezinárodních rolí ve vztahu ke vzdělávání a lidským právům neslyšících, a to zejména v zemích, kterým je poskytována rozvojová pomoc. Jsem vlastně samouk v práci s neslyšícími lidmi a lidskými právy, takže jsem hrdý na to, že mohu dnes diskutovat o Úmluvě OSN a jsem tomu velice rád.

Měl bych mluvit o prvním procesu uvedení Úmluvy OSN asi v 70. letech 20. století, zpracování jejího textu bylo dokončeno roku 2004. Od roku 2008 vstoupila Úmluva v platnost v členských

státech, kolem 140 zemí se stalo signatáři a ostatních 65 zemí ji ratifikovalo. Je zajímavé, že v současnosti 14 zemí EU ratifikovalo Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením (ZP). Například Finsko a Polsko ji zatím neratifikovaly, ale probíhá v těchto státech intenzivní vyvíjení tlaku na jejich vládu.

Rád bych zdůraznil, že neslyšící lidé používají znakový jazyk jako svůj hlavní prostředek komunikace. Zanesení tohoto faktu do Úmluvy dopomohla Světová federace neslyšících, která byla založena v roce 1951 a nyní má členství 130 zemí celého světa, z nichž jediná – Svaz neslyšících ČR je tradiční, dlouholetá organizace. Ale existují i různé nevládní organizace neslyšících u nás v Česku.

Zmínil bych dále ASNEP, tedy Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel, organizace snažící se navrhovat a připomínkovat předpisy, které mají ovlivnit život sluchově postižených občanů. Je to národní aliance sluchově postižených. ASNEP je zastřešující organizace, má asi 12 členských organizací včetně sdružení neslyšících i nedoslýchavých, které s ASNEP spolupracují. To je velmi silné postavení. Má právo jednat přímo se zastupitelstvími či státní správou o věcech týkajících se problematiky neslyšících.

Vím dobře, že mnoho lidí nevidí problematiku neslyšících lidí stejně jako problematiku lidí s postižením, jde zde mnohem více o jazyková práva, ale myslím si, že to, co si musíme uvědomit, je to, jak nás naše vláda vnímá. Jsme součástí skupiny lidí se zdravotním postižením, ale rozhodně nemáme pouze zkušenosti lidí se zdravotním postižením, když se snažíme získat přístup ke službám. Takže si myslím, že můžeme v pohledu na naši problematiku balancovat mezi dvěma skupinami, a to je na jedné straně jazyková menšina, ale stejně tak na druhé straně skupina lidí se zdravotním postižením. Můžeme být lidé se zdravotním postižením, ale máme všichni stejné emoce, stejné chování a zkušenosti jako všichni ostatní na světě. Myslím si, že co se týká samotné Úmluvy, bylo by třeba zajistit, aby lidská práva osob se ZP byla zaručena.

Úmluva má skoro 50 různých článků, poukázal bych hlavně na ty, které jsou důležité ve vztahu k potřebám neslyšících. Dozvěděl jsem se o procesu vzniku Úmluvy, kdy probíhala komunikace mezi Světovou federací neslyšících (SFN) a OSN. Znakový jazyk byl díky tomu uznán na mezinárodní úrovni. Právě proto bych chtěl vykládat zejména o pěti článcích, které se týkají znakového jazyka.

Za prvé budu hovořit o článku 2 a definici, která je použita v Úmluvě OSN. Chtěl bych zdůraznit, že je to vůbec poprvé v historii, kdy byl uznán znakový jazyk podobným způsobem, jako jsou uznávány všechny ostatní jazyky, kterými se lidé dorozumívají.

Rád bych Vás stručně informoval o tom, co se stalo v jednom z každodenního jednání v sídle OSN se všemi delegacemi zastupujícími různé země. Každá země musela hlasovat pro každý článek a konkrétní podmínky, že je znakový jazyk vzat v potaz. Jedna země navrhla odstranit výraz „znakový jazyk“ z článku Úmluvy. SFN byla v šoku. Nicméně náhodně ale pomohla káva. Byla naštěstí vyhlášena přestávka a při popíjení kávy se zástupci SFN sblížili se zástupci této konkrétní země a vysvětlili jim, proč je důležité, aby označení „znakový jazyk“ byl v článku Úmluvy. Po přestávce se delegace země vrátila na plenární diskuzi a její členové se shodli, že znakový jazyk zůstává součástí článku.

Teď přeskočím na článek 21 Úmluvy. Popisuje, co by měl jiný stát dělat. V sekcích (b) a (e) hovoří výslovně o komunikaci a přístupu k informacím a kvůli tomu zmiňuje i znakový jazyk. Vím, že disponujeme různými komunikačními prostředky, různými formami komunikace, tedy i různými jazyky. Článek 21 (e) zejména hovoří o uznání a podpoře jazyků. To znamená, že Úmluva může být použita jako nástroj k lobování u vlád, aby uznaly naše znakové jazyky jako součást ratifikace Úmluvy.

Stejný argument můžeme použít v přístupu ke službám a užívání znakového jazyka pro neslyšící. Když se podíváme na neslyšící děti ve školách, neměli bychom už v budoucnu říkat: „Nemáte právo na znakový jazyk.“ Měli bychom být schopni říci: „Máte právo zvolit si sebe.“ Měli bychom poskytovat rodičům, pedagogům a dalším odborníkům dostatek informací k pochopení práva dítěte vybrat si svou jazykovou výuku.

Článek 24 (4), je to velký skok, protože se tento článek zmiňuje o kvalifikovanosti učitelů neslyšících. Učitelem by už neměla být jenom nějaká starší osoba, která vykonává výuku neslyšících dětí, ale někdo, kdo je vyškolen a má jazykové schopnosti k této práci. Z vlastní zkušenosti mohu uvést špatný příklad: když jsem já v minulosti chodil do školy, měl jsem učitele, který nikdy neuměl plynule znakový jazyk.

Takže co se stalo s naším vzděláváním, jaký je tedy výsledek? Myslím si, že část tohoto článku je pro nás zvláště důležitá. Poskytuje informace hlavně dětem a učitelům i tlumočnickům, kteří skutečně používají znakový jazyk, který neslyšící děti potřebují pro svou výuku.

Článek 9 pojednává o přístupu k celé řadě věcí 9.2 (e), zejména se zaměřuje na profesní jazyk tlumočnicků. Vzhledem k tomu, jak jsem mluvil o učitelích a jejich odpovídající kvalifikaci, se tento oddíl dívá stejně na lidi, kteří pracují jako tlumočníci s neslyšícími. To znamená, že neslyšící lidé získávají informace prostřednictvím vyškolených tlumočnicků.

Děkuji za pozornost